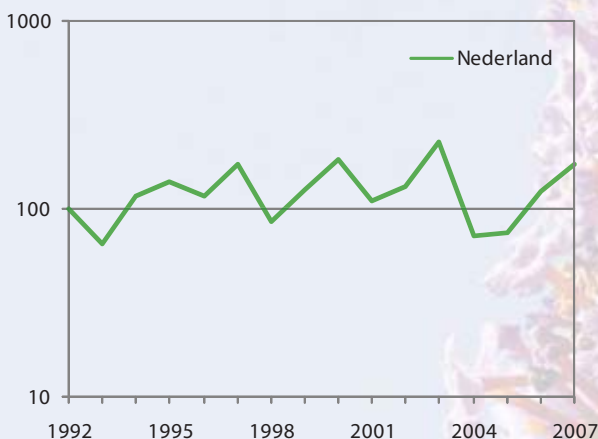

De atalanta: van goede vriend naar naaste buur?

De atalanta is van oudsher een goede bekende in onze tuinen. Het is dan ook een van de makkelijkst te herkennen dagvlinders. Tot voor kort was het een echte trekker, maar inmiddels voelt hij zich bij ons steeds beter thuis.

In de winter verblijven vrijwel alle atalanta's ver in het zuiden. In het Middellandsezegebied gaat de voortplanting 's winters gewoon door, vooral in de lagere gebieden: van een paar koude dagen heeft de vlinder niet zo veel last, zolang het maar niet lang hard blijft vriezen. Verder naar het noorden dunt de winterpopulatie uit. Bij ons is het de meeste winters óf te koud - met sneeuw en ijs - of maandenlang tussen de 3 en 7 graden Celcius (wie kent ze niet, onze kwakkelwinters). Dat is te veel voor de atalanta. Toch zien we een verandering optreden in de aantallen. Tot de winter 1990/91 is er geen jaar met meer dan tien atalantameldingen van december tot en met februari. In de jaren negentig zijn er vier jaren met meer dan tien (maar minder dan twintig) waarnemingen. Met uitzondering van de winter 2004/2005 hebben daarna alle jaren meer dan tien meldingen. Grote uitschieter is natuurlijk de winter 2006/2007, met meer dan 300 vlinders. De vorige winter 2007/2008 staat op een mooie tweede plaats. Een duidelijk teken dat onze winters steeds zachter aan het worden zijn, maar wellicht wel wat geflatteerd doordat we ook steeds meer waarnemingen (online) doorkrijgen.

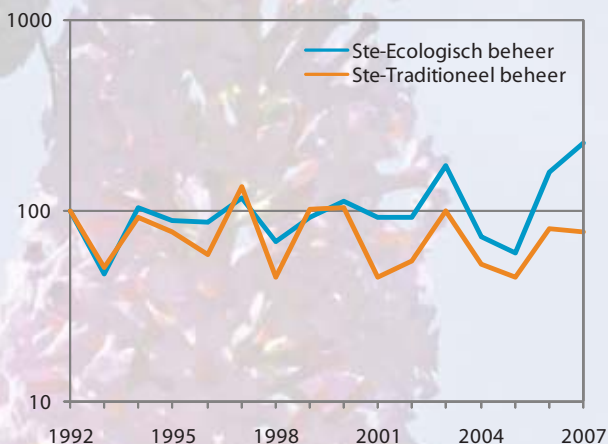
Als het voorjaar lekker op gang komt, wordt het in de lage delen van de Middellandse zee landen al snel te heet en te droog. Vanaf april zien we daar twee bewegingen: een deel van de atalanta's trekt de bergen in en gaat

Figuur 1: index van de atalanta op de vlinderroutes van het Landelijk Meetnet Vlinders.

daar de zomer door met voortplanten, en een deel trekt naar het noorden. Die komen dan ergens in mei of juni bij ons aan. Hier planten ze zich nog een aantal keren voort. In september begint de terugtocht. Op vogeltrekposten worden soms ook atalanta's geteld. Het blijkt dat ze vooral in zuidwestelijke richting vliegen: terug naar Spanje dus. Maar niet alle atalanta's gaan terug: een deel blijft hier en sterft vervolgens voor het grootste deel. Tenzij het een echt zachte winter is natuurlijk, dan red-den ze het ook bij ons en zien we op een zonnige januari-dag ineens een atalanta op de muur zitten.

Figuur 1 laat de index van de atalanta op de vlinderroutes van het Landelijk Meetnet Vlinders zien. De soort blijkt significant toe te nemen. We weten niet of dit het gevolg is van de overwinterende vlinders bij ons, doordat er meer uit het zuiden komen of dat ze zich beter voortplanten dan vroeger. Maar er komen er wel steeds meer.

Figuur 2: ontwikkelingen bij 'traditioneel' en ecologisch beheer.

De atalanta hoort tot de soorten die profiteren van ecologisch groenbeheer in de stad. Figuur 2 laat het verschil zien tussen de ontwikkeling van de atalanta in stedelijk gebied dat 'traditioneel' beheerd wordt (denk aan gazons en strak geschoren bermen) en ecologisch beheerd stedelijk gebied. Dat is niet vreemd, want de atalanta is als volwassen vlinder een liefhebber van bloemen, en als rups van ruige stukjes met brandnetel. En die vind je in traditioneel beheerd stedelijk gebied nu eenmaal bijna niet.

Het Landelijk Meetnet Vlinders is een samenwerkingsproject van De Vlinderstichting en het CBS in het kader van het Netwerk Ecologische Monitor (NEM) in opdracht van het Ministerie van LNV - GaN. Wilt u meetellen? Geef u op bij De Vlinderstichting. Dat kan per telefoon (0317467346) of e-mail (info@vlinderstichting.nl).

Tekst:
Chris van Swaay
De Vlinderstichting
Calijn Plate
CBS

Foto:
Wim Muller